

CYRILOMETODĚJSKÁ STEZKA JAKO PŘÍLEŽITOST PRO VYUŽITÍ A INTERPRETACI SPOLEČNÉHO EVROPSKÉHO KULTURNÍHO DĚDICTVÍ

The Route of Cyril and Methodius as an Opportunity for the Use and Interpretation of the Common European Cultural Heritage

Martin Peterka

DOI: 10.17846/CL.2016.9.2.106-118

Abstract: PETERKA, Martin. *The Route of Cyril and Methodius as an Opportunity for the Use and Interpretation of the Common European Cultural Heritage*. European cultural Routes are unique pan-European tourism products. This is why the European Commission, European Parliament, member states and the Council of Europe have devoted a lot of attention to them. The aim is to raise awareness of Europe, individual sites, and countries as exceptional tourism areas and destinations. The project European Cultural Route of Saints Cyril and Methodius aims to make visibility and preserve the unique European heritage, authentic story of missionaries Cyril and Methodius, within the 9th and 10th centuries. The goal is functional European network following the Cyril and Methodius legacy and supporting Christian cultural roots and values based on respect and dialogue between people of varying cultures and faiths.

Key words: *Cultural Routes of the Council of Europe, the Council of Europe, European Cultural Route of Saints Cyril and Methodius, the Route of Cyril and Methodius*

Abstrakt: PETERKA, Martin. *Cyrilo-metodská cesta ako príležitosť pre využitie a interpretáciu spoločného európskeho kultúrneho dedičstva*. Európske kultúrne cesty predstavujú originálne celoeurópske turistické produkty. Preto im Európska komisia, Európsky parlament, členské štáty a Rada Európy venujú veľkú pozornosť. Cieľom je zviditeľnenie Európy, jednotlivých miest a krajín ako výnimočných turistických oblastí a destinácií. Projekt Európska kultúrna cesta sv. Cyrila a Metoda má za cieľ zviditeľnenie a uchovanie jedinečného európskeho dedičstva, autentického príbehu cyrilo-metodskej misie, ktorá spadá do 9. a 10. storočia. Cieľom je funkčná európska sieť nadväzujúca na cyrilo-metodský odkaz a podporujúca kresťanské kultúrne korene a hodnoty založené na rešpektovaní a dialógu medzi ľuďmi rozličných kultúr a vyznaní.

Kľúčové slová: *Kultúrne cesty Rady Európy, Rada Európy, Európska kultúrna cesta sv. Cyrila a Metoda, Cyrilo-metodská cesta*

A. Úvod

Poutní stezky od pradávna křížují celou Evropu. Lidé měli vždy touhu putovat na místa, jenž byla spojena s hlubokým duchovním prožitkem, s životy svatých a konání zázraků.¹ Nešlo však pouze o dosažení cíle, neboť i samotná cesta byla cílem, byla cestou k poznání sebe samého, očistění se od vlivů okolí, cestou k nahlédnutí do svého nitra. Poutní cesty začaly vznikat již záhy od počátku samotného křesťanství a tato tradice trvá až do dnes. Mezi nejvýznamnější evropské poutní stezky patří Svatojakubská cesta, Via Francigena a Cesta sv. Olava.

Svatojakubská cesta patří už tisíce let vedle cesty do Říma a Jeruzaléma mezi nejvýznamnější poutní cesty v Evropě. Svatojakubská cesta symbolizuje misijní cestu sv. Jakuba takřka před 2 000 lety z Jeruzaléma na Pyrenejský poloostrov. Tento světec, jenž se stal patronem poutníků, byl v roce 44 našeho letopočtu uvězněn a sťat mečem. Podle legendy bylo jeho tělo převezeno do země, kde působil jako misionář, a pohřbeno v nejzápadnějším cípu poloostrova, na místě, kde dnes stojí město Santiago de Compostela.² Via Francigena je společný název starověké silnice a poutní cesty, která vede z Francie do Říma, ačkoli obvykle je za její výchozí bod považována mnohem vzdálenější katedrála v anglickém Canterbury. Ve středověku byla důležitou silnicí a poutní cestou pro ty, kteří chtěli navštívit Svatý stolec a hroby apoštolů Petra a Pavla. První kdo detailně popsal tuto cestu, byl kolem r. 990 n. l. arcibiskup Sigeric z Canterbury, který cestoval právě z Canterbury do Říma a zpět. Poutní stezka nazývaná jako „Cesta sv. Olava“ nebo také „Stará královská cesta“, je poutní cestou ke katedrále Nidaros v Trondheimu, k samotné hrobce sv. Olava, prvního norského křesťanského krále. Existují doložené důkazy o tom, že se tato cesta používala již v období „staré norské doby železné“. V údolí Oppdal, které křížuje trasu dopravní cesty z Trondheimu přes pohory Dovrefjell k západnímu pobřeží, se nachází více než 700 mohylových hrobek z éry Vikingů. To znamená, že také obchodní cesta Vikingů procházela právě tímto údolím. Všechny tyto tři poutní (kulturní) stezky jsou nositeli ocenění Kulturní stezky Rady Evropy, kterých je v současné době celkem 32.³

B. Kulturní stezky Rady Evropy

„Evropské kulturní stezky“ se staly společným termínem používaným pro přeshraniční kulturní propojovací stezky. Jsou cenným nástrojem pro mezikulturní dialog na místní úrovni a přispívají k sociální soudržnosti prostřednictvím rozvoje inspirativních témat a realizací aktivit. Koncept kulturních stezek byl zahájen Radou Evropy již v roce 1987 s cílem implementovat klíčové kulturní principy Rady Evropy: lidská práva, kulturní demokracie, kulturní rozmanitost a identita, dialog, vzájemné výměny a obohacování napříč hranicemi a staletími. Cílem Rady Evropy je prokázat, prostřednictvím cesty napříč časem a prostorem, jak různé kultury přispívají ke společnému evropskému kulturnímu dědictví. Kulturní stezky prokazují rozmanitost živých kultur a kombinace místního dědictví s evropskými myšlenkami. Mnoho kulturních stezek prezentuje méně známá témata a aspekty evropské historie a kultury. Umožňují objevování nových destinací a vrhají světlo na zapomenuté nebo skryté aspekty společného dědictví. Evropské kulturní stezky mohou stavět na historických stezkách nebo na kulturním konceptu nadnárodního významu.

¹ Kondrla a Králík zdůraznili v úvodu své studie duchovní rozměr křesťanských misí ve studii KONDRILA, Peter – KRÁLÍK, Roman. Špecifiká misie solúnskych bratov a ich aktualizáčny potenciál In *Konštantínove listy*, roč. 9, 2016, č. 2, s. 92 – 99.

² Internetový zdroj: <<http://www.vwv.cz/jakub/>>

³ MAREK, Ivan – MOTÝL, Jindřich. *Produktová strategie Cyrilometodějské stezky*. Olomouc 2014, s. 11, 15 (nepublikováno).

S pomocí kulturních stezek, se Evropané mohou učit a lépe ocenit vlastní kulturu, historii a dědictví. Kulturní stezky jsou základem spolupráce v oblasti kultury a cestovního ruchu.⁴

Rozhodnutí ResCM(2013)67 upravující pravidla pro udělení certifikace „Kulturní stezka Rady Evropy“ potvrzuje cíle evropské kulturní spolupráce vyjadřující stezkou, identifikující program jako nezbytný nástroj pro zvyšování povědomí o společném evropském dědictví, prostředek zvyšující kvalitu života a zdroje sociálního, ekonomického a kulturního rozvoje. Kulturní stezky odkazují místní dědictví na širší pohyby myšlenek a podporují spolupráci občanské iniciativy, která dává evropským občanům pocit sounáležitosti a hrdosti k jejich dědictví coby součást společného evropského dědictví. Pomáhají posilovat demokratický rozměr kulturní výměny a cestovního ruchu prostřednictvím zapojení sítí a sdružení místních a regionálních orgánů, vysokých škol a profesních organizací. Přispívá k zachování rozmanitosti dědictví prostřednictvím tematických a alternativních turistických tras a kulturního projektu.

Kulturní stezku lze definovat jako projekt kulturního, vzdělávacího dědictví a spolupráce cestovního ruchu zaměřený na rozvoj a podporu jedné nebo více tras/itinerářů založených na stejném tématu s nadnárodním významem chápající a respektující společné evropské hodnoty. Z této definice je třeba chápat kulturní stezku ne jen jako fyzickou trasu. Pojem kulturní stezka je používán v širším koncepčním a obecnějším smyslu, vyjadřující síť lokalit nebo zeměpisných oblastí, které sdílí společné téma.⁵

V současné době poutnictví zůstává dominantním tématem kulturních stezek, a to nejen proto, že ztělesňují potenciál sdílených zkušeností, mezikulturní dialog, přitahují smíšené sociální skupiny a kultury a zdůrazňují „jednoduchou“, více či méně „volnou“ formu cestovního ruchu, která odpovídá požadavkům Rady Evropy. Existuje však mnoho různých typů stezek, od průmyslového dědictví po umění a architekturu. Jejich pestrost a rozmanitost přispívá k rozšíření kulturních aktivit.

Od října 1987, kdy vznikla Svatojakubská poutní stezka jako první Kulturní stezka Rady Evropy, se jejich počet zvýšil na dosavadních 32, všechny představující přeshraniční kulturní spolupráci napříč Evropou podél stezek a mezi místy, které ilustrují bohatou rozmanitost naší společné kultury a dědictví⁶.

Seznam certifikovaných evropských kulturních stezek:

1. The Santiago de Compostela Pilgrim Routes (1987)
2. The Hansa (1991)
3. The Viking Routes (1993)
4. The Via Francigena (1994)
5. The Routes of El legado andalusí (1997)
6. European Mozart Ways (2002)
7. The Phoenicians' Route (2003)
8. The Pyrenean Iron Route (2004)
9. The European Route of Jewish Heritage (2004)
10. The Saint Martin of Tours Route (2005)
11. The Cluniac Sites in Europe (2005)

⁴ *Federal Ministry for European and International Affairs, European Cultural Routes, A Practical Guide.* Vienna 2013, s. 5.

⁵ *Cultural Routes Management: from theory to practice.* Strasbourg 2015, s. 15.

⁶ *European Institute of Cultural Routes, Modul1: Theoretical concepts of cultural routes.* Luxembourg 2014, s. 4 (nepublikováno).

12. The Routes of the Olive Tree (2005)
13. The Via Regia (2005)
14. Transromanica - The Romanesque Routes of European Heritage (2007)
15. The Iter Vitis Route (2009)
16. The European Route of Cistercian abbeys (2010)
17. The European Cemeteries Route (2010)
18. Prehistoric Rock Art Trails (2010)
19. European Route of Historical Thermal Towns (2010)
20. The Route of Saint Olav Ways (2010)
21. The Casadean Sites (2012)
22. The European Route of Ceramics (2012)
23. The European Route of Megalithic Culture (2013)
24. The Huguenot and Waldensian trail (2013)
25. Atrium, on the architecture of totalitarian regimes of the 20th century (2014)
26. The Réseau Art Nouveau Network (2014)
27. Via Habsburg (2014)
28. The Roman Emperors and Danube Wine Route (2015)
29. The European Routes of Emperor Charles V (2015)
30. Destination Napoleon (2015)
31. In the Footsteps of Robert Louis Stevenson (2015)
32. Route of the fortified towns of the Greater Region (2016).⁷

Jak se stát kulturní stezkou Rady Evropy?

Každý projekt kulturní stezky musí naplňovat sérii kritérií, která jsou definována v Rozhodnutí CM/RES(2013)67. Způsobilost kritérií uvedených v rozhodnutí jsou používána pro stanovení tématu stezky. Každé z kritérií odpovídá jednomu z cílů programu. Aby téma bylo akceptováno, musí splňovat všechna kritéria. Každý projekt kulturní stezky musí být zaměřen na evropské téma vyprávějící v průběhu cesty příběh založený na zvoleném tématu podél celé stezky napříč Evropou. Každé téma je nutné řešit v řadě spolupracujících projektů zahrnující prioritní oblasti uvedených v Rozhodnutí.

Existuje pět prioritních oblastí činností, které musí být brány v úvahu při tvorbě kulturní stezky:

- Definování tématu
- Identifikace prvků kulturního dědictví
- Vytvoření evropské sítě s právním statutem
- Koordinace společných činností
- Vytvoření společné viditelnosti

Definování tématu

První podmínkou kulturní stezky je koncept stezky: téma musí naplňovat soubor kritérií definovaných v Rozhodnutí CM/RES(2013)67:

1. Témata musí být reprezentativní pro evropské hodnoty a společné pro několik zemí Evropy.

⁷ Evropský institut kulturních stezek, Kulturní stezky Rady Evropy. Internetový zdroj: <www.culture-routes.net>

2. Témata musí být vytvářena a rozvíjena skupinou multidisciplinárních odborníků z různých regionů Evropy, aby bylo zajištěno, že aktivity a projekty, které je ilustrují, jsou založeny na konsensu.
3. Témata musí znázorňovat evropské památky, historii a dědictví a přispět k výkladu rozmanitosti současné Evropy.
4. Témata se musí věnovat výměnám kultury a vzdělání pro mladé lidi, a tedy být v souladu s myšlenkami Rady Evropy a zájmů v těchto oblastech.
5. Témata musí umožnit rozvoj iniciativ a příkladných a inovativních projektů v oblasti kulturní turistiky a udržitelného rozvoje kultury.
6. Témata musí umožňovat vývoj produktů cestovního ruchu ve spolupráci s cestovními agenturami a provozovateli zaměřených na různé cílové skupiny, tzn. veřejnost, včetně školních skupin.

Mimo tato kritéria je nutné odpovědět na tři klíčové otázky:

- Jaký je příběh, který chceme říci evropským návštěvníkům a občanům?
- Jak je zvolené téma demonstrováno v různých zemích zapojených do projektu?
- Jak umožňuje téma lepší pochopení evropských hodnot a dnešní Evropy?⁸

Identifikace prvků kulturního dědictví

Zvolené téma musí být ilustrované v různých formách tvořené zeměpisnými, kulturními, historickými a přírodními vlastnostmi různých regionů. Téma musí iniciovat znovu objevování a identifikaci prvků hmotného a nehmotného kulturního dědictví včetně zdůvodnění jejich relevance. Stezka musí být vymezena a identifikována na místní, národní a mezinárodní úrovni se zapojením příslušných stakeholderů na každé úrovni.⁹ Jakmile je stezka identifikována, je zapotřebí k ní vytvořit příběh prezentující místa, která jsou součástí stezky. Tento krok je základní pro sdružování lokalit, které jsou součástí stezky, do formální sítě.

Vytvoření evropské sítě s právním statutem

Proces spolupráce na společném tématu, které zahrnují partnery z různých zemí, představuje jeden z nejdůležitějších pilířů programu Kulturní stezky. Důležitým krokem je vytvoření evropské sítě s právním statutem, který spojuje lokality a klíčové subjekty (stakeholdery), které jsou součástí stezky, a to buď ve formě sdružení, nebo federace sdružení. Každá síť musí pracovat demokratickým a participativním způsobem se stejným zapojením všech členů, kteří sdílí odpovědnosti a úkoly. Musí se jednat o multidisciplinární síť, jejichž členové pocházejí alespoň ze tří členských států Rady Evropy. Taková síť musí předložit koncepční rámec založený na výzkumu provedeném v rámci zvoleného tématu a musí být přijata všemi členy. Musí být zajištěna finanční a organizační životaschopnost stezky. Všechny dokumenty týkající se právního postavení a rozpočtové situace, jakož i zápisy z valných hromad sítě musí být připojeny k žádosti o certifikaci a zaslány na Evropský institut kulturních stezek v Lucembursku, který je výkonným orgánem Rady Evropy v rámci programu Kulturní stezky Rady Evropy, jehož jednou z řady funkcí je i archivace dokumentů každé stezky. Právní statut musí zajišťovat demokratickou účast všech členů rozhodovacího procesu a v implementaci aktivit kulturní stezky. Stručně řečeno, nemůže existovat žádná kulturní stezka Rady Evropy, pokud neexistuje právní síť, která je za ni odpovědná.¹⁰

⁸ *Cultural Routes Management*, s. 36, 37.

⁹ *Cultural Routes Management*, s. 37.

¹⁰ *Cultural Routes Management*, s. 38.

Koordinace společných činností

Rada aktivit musí být realizována v souladu s pěti hlavními oblastmi činností popsanych v rozhodnutí CM/RES(2013)67, a to jak společně, tak jednotlivě členy.

Spolupráce ve výzkumu a vývoji

Stežka musí podporovat různé druhy kulturní spolupráce a to i na vědecké úrovni, musí stimulovat vědeckou a společenskou diskusi na její téma. Každá kulturní stežka musí vytvářet univerzitní síť a interdisciplinární evropskou vědeckou komisi. Tyto zkoumají různé aspekty související s tématem stežky. Sestavením vědeckého/akademického výboru by se mělo uskutečnit na mezinárodní nebo evropské úrovni ve smyslu vědeckého zacházení tématu, stejně jako různých aspektů kulturního dědictví, kulturní historie, otázek cestovního ruchu atd. Aktivita v této oblasti povedou ke kulturní stežce, která:

- hraje sjednocující roli okolo velkých evropských témat, umožňující rozptýlené znalosti propojit dohromady;
- ukáže, jak téma zastupuje evropské hodnoty sdílené několika evropskými kulturami;
- ilustruje vývoj těchto hodnot a řadu forem, které se mohou v Evropě ujmout;
- zaměřuje se na výzkum a interdisciplinární analýzu jak na teoretické, tak praktické úrovni.

Posilování povědomí, historie a evropského dědictví

Jedním ze základních cílů programu Kulturní stežky je navrhnout evropským občanům výklad jejich společné historie a společného dědictví podtrhující podobnosti a rozmanitosti a usnadnit diskusi o společné evropské identitě. Každé téma stežky by mělo poskytovat široký rámec dávné i současné evropské historie. Kulturní stežky musí brát v úvahu a podporovat charty, úmluvy, doporučení a práci Rady Evropy, UNESCO a ICOMOS ve vztahu k obnově dědictví, ochrany a posilování krajiny, a k územnímu plánování. Dále musí identifikovat a zlepšovat evropské dědictví míst a oblastí jiných, než památek obecně využívaných v cestovním ruchu, zejména památek ve venkovských oblastech, ale také v průmyslových oblastech, která jsou v procesu ekonomické restrukturalizace.

Kulturní a vzdělávací výměna mladých Evropanů

Pedagogická funkce kulturních stežek je podtržena zvláště v těchto činnostech: každá stežka musí vyvolat řadu souvislých aktivit pro mladé Evropany přicházejících z různých kultur a různých míst. Jedná se o kulturní akce jako školní výměny, semináře, letní a zimní tábory, které mohou zahrnovat otázky směřující k památkám, identitě a historii evropské civilizace. Téma každé stežky a aktivity organizované kolem ní musí umožnit mladým Evropanům uvědomit si identitu, občanství a evropské hodnoty, které jsou základem programu.

Povědomí a vzdělávání k otázkám dědictví jsou také klíčové oblasti práce. Praxe umění a kultury v rámci těchto výměn nabízí důležité základní zkušenosti interkulturního dialogu pro mladou generaci. Aktivity realizované v této oblasti musí být v duchu pilotních projektů, které by se mohly stát příkladem pro členy sítě, jiné kulturní stežky a pro místní subjekty (stakeholdery).

Současné kulturní a umělecké praxe

Kulturní stežky jsou laboratoře k reinterpretaci tradice, umění, dědictví, a podporují aktivity a umělecké projekty, které zkoumají vazby mezi dědictvím a soudobou kulturou s důrazem na nejmodernější postupy v oblasti kreativity, v současné kulturní a umělecké praxi, zejména pokud jde o instrukce pro mladé Evropany v příslušných oblastech.

Jedním z cílů programu je zohlednění hodnoty Rady Evropy v oblasti dědictví a kultury: podle Rady Evropy není dědictví statickým subjektem, ale subjektem živým a dynamickým, který je

v neustálém vývoji. Tudiž, každé téma kulturní stezky musí inspirovat novými humanitními vědami a současnou tvorbou včetně digitálního umění, hudby, představení a výstavy. Každá stezka má zajistit kontinuitu v kulturním významu téma tím, že stimuluje související současnou kulturní produkci. Tato oblast umožňuje rozvoj spolupráce mezi umělci z různých zemí a různých zkušeností. To usnadňuje mezikulturní dialog prostřednictvím umění.

Kulturní cestovní ruch a udržitelný rozvoj kultury

Rozhodnutí CM/RES(2013)67 požaduje zapojení tisku a vysílacích médií a o plné využití potenciálu elektronických médií s cílem zvýšit povědomí o kulturních cílech jednotlivých kulturních stezek. Rozvoj kulturního cestovního ruchu a kultury a ekonomického rozvoje podél kulturní stezky musí být založen na dialogu mezi městskou a venkovskou kulturou, mezi regiony na jihu, severu, východu a západu Evropy. Kulturní stezky jsou nástrojem zvyšující znalosti a povědomí o multikulturním dialogu a společném dědictví stejně jako kulturní a sociální turistice. Kulturní stezky jsou neoddelitelné z cestovního ruchu, který poskytuje možnost fyzické a prostorové cesty Evropou. Kulturní stezky v oblasti kulturního cestovního ruchu dbají na ochranu kulturního dědictví jako součást udržitelného rozvoje území a usilují o diversifikaci nabídky a poptávky s cílem podpořit rozvoj kvalitního cestovního ruchu s evropským rozměrem. Kulturní stezky jsou prostředkem pro hledání partnerství s veřejnými a soukromými organizacemi činnými v oblasti cestovního ruchu s cílem vyvinout turistické produkty a nástroje zaměřené na veškerou veřejnost.¹¹

Vytvoření společné viditelnosti

Každá kulturní stezka má povinnost vytvořit v první řadě logo a navrhnout společnou vizuální identitu. Základem je zpracování logomanuálu, ve kterém jsou uvedeny veškeré údaje týkající se barev, fontů, textu atd. Tento vzhled je důležitý pro zajištění jednotného vnímání kulturní stezky mezi různými regiony a státy a vytvoření jednotné korporátní identity.¹²

C. Evropská kulturní stezka sv. Cyrila a Metoděje

Ambici získat certifikát Kulturní stezka Rady Evropy má i Evropská kulturní stezka sv. Cyrila a Metoděje, která společným tematem evropského dědictví chce propojit velkou část zemí střední, východní a jižní Evropy, tedy území, která byla a dodnes jsou výrazně ovlivněna cyrilometodějskou misí v 9. století našeho letopočtu¹³. Cyrilometodějská stezka je postavená na historickém kontextu raně středověkého období, která má v středoevropských dějinách zvláštní význam. Toto

¹¹ *Cultural Routes Management*, s. 38 – 40.

¹² *Cultural Routes Management*, s. 40.

¹³ MAREK, Ivan. *Evropská kulturní stezka sv. Cyrila a Metoděje*. Olomouc 2014, s. 2 (nepublikováno). K cyrilometodějské misi srov. HETÉNYI, Martin – IVANIČ, Peter. *The Cyrillo-Methodian Mission, Nitra and Constantine the Philosopher University*. Nitra 2013. VAVŘÍNEK, Vladimír. *Cyrl a Metoděj mezi Konštantínopolí a Římem*. Praha 2013. HETÉNYI, Martin. Politické aspekty misie Konštantína a Metoda pred príchodom na Velkú Moravu. In MICHALOV, Jozef et al. (eds.). *Duchovné, intelektuálne a politické pozadie Cyrilometodskej misie pred jej príchodom na Velkú Moravu*. Nitra 2007, s. 180-194. HUSÁR, Martin. Vybrané aspekty ceremónií a audiencií spojených s pobytom Konštantína a Metoda v Ríme. Otázky procesií a architektúry. In *Konštantínove listy*, roč. 9, 2016, č. 1, s. 29-38. IVANIČ, Peter – LUKÁČOVÁ, Martina. Historicko-geografický kontext misií solúnskych bratov (Cesty sv. Konštantína-Cyrila a Metoda do roku 867). In *Konštantínove listy*, roč. 7, 2014, s. 9-11. IVANIČ, Peter – LUKÁČOVÁ, Martina. Svätý Metod na misijných a diplomatických cestách (Historicko-geografické súvislosti). In *Historický časopis*, roč. 63, 2015, č. 4, s. 655-658.

období bylo pro mnohé střeoevropské národy časem jejich vstupu na scénu dějin a pro několik států časem jejich formování a zrodu. Do tohoto období sahají kořeny a tradice stávajících států ale i kulturních, historických a politických vztahů mezi nimi. Po neklidných a rušných dobách poznamenaných postupným rozpadem Římské říše, přesuny kmenů i celých národů se v 8. století začal proces konsolidace. Francká dynastie Karlovcí sjednotila pod svůj vliv západ Evropy. Na druhou stranu, v jihovýchodní Evropě, vzrůstal vliv a význam vznikajícího Bulharska, které se vymanilo z vlivu Byzance.¹⁴

Rozmach Franské říše na přelomu 8. a 9. stol. byl příčinou zániku avarského kaganátu ve středním Podunají. Byl však také impulsem pro formování nových mocenských a politických útvarů ve východoalpském prostoru, Chorvatsku, Dalmácii, Zadunají, ale i severně od Dunaje v Nitransku, na Moravě a v Čechách. Knížectví, které zde vznikly, byly zárodky budoucích státních celků – Rakouska, Chorvatska, Srbska, či státu, který byl nazýván v pozdějších písemných pramenech Velkou Moravou. Pozdější oslabení centrální francké moci v tomto prostoru dalo možnost pro vznik Uherska a Rakouska. V té době se zde otevřely i brány pro šíření křesťanství. Území středního Podunají a Velké Moravy bylo oblastí, kde se v té době setkávali zájmy a vlivy Byzance se zájmy a vlivy Franské říše. Mise sv. Cyrila a sv. Metoda byla významným pokusem o přemostění těchto dvou kulturně-politických oblastí a jejich misijní pouť spojuje široký prostor kolem Dunaje.¹⁵ Svatí Cyril a Metoděj, spolupatroni Evropy, jsou považováni za dva nejlivnější duchovní vůdce, kteří sehráli zásadní roli v šíření křesťanské víry v těchto územích a obecně v rozvoji kultury slovanských zemí. Zásadně ovlivnili vznik a uspořádání raně středověkých států Evropy. Připomenutí a inspirace cyrilometodějským odkazem, zhodnocení křesťanských tradic a kultury zemí spojených s misí svatých Cyrila a Metoděje a také jejich následovníků, vytváří v Evropě zajímavé téma pro poznávání. Propojení historicky významných poutních míst, církevních, ale i jiných kulturních památek, institucí a zařízení napříč Evropou, přináší na evropský trh novou a nezaměnitelnou nabídku.¹⁶

Rok 2013 byl jubilejním rokem 1150 let od příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. Jednalo se o událost mezinárodního významu s velkým počtem náboženských, kulturně společenských i poznávacích aktivit s tímto výročím spojených. Jubileum samo i události s ním spojené vyvolaly diskuse v odborných kruzích i v médiích, vzbudily zájem nejširších vrstev obyvatel České a Slovenské republiky o cyrilometodějský odkaz. Pro rozvoj kulturní turistiky a aktuálnost cyrilometodějského odkazu založil Zlínský kraj a Centrála cestovního ruchu Východní Moravy, o.p.s. v roce 2013 zájmové sdružení právnických osob Evropská kulturní stezka sv. Cyrila a Metoděje (dále jen „sdružení“) koordinující rozvoj stezky a budující kvalitní síť členů a partnerů. Začátkem roku 2016 má sdružení šestnáct členů z pěti evropských zemí. Mimo základní řídicí orgány sdružení, jako je Valná hromada, Řídicí výbor, předseda, ředitel a Stálý sekretariát, vznikl Vědecký výbor, který rozvíjí badatelský rozměr kulturní stezky. Jeho prostřednictvím se uvádí do života znalostní síť (networks of knowledge). Přispívá k formulování a formování obsahu Evropské kulturní stezky sv. Cyrila a Metoděje ideovým zakotvením, dohledem, hodnocením, obohacováním a rozvíjením kulturního potenciálu stezky. Propojuje vědecká a akademická pracoviště s podnikatelskými subjekty, neziskovým sektorem, samosprávou na více úrovních i státní správou. Vytváří podmínky pro rozvoj kulturních a kreativních průmyslů. Vědecký výbor stezky má k 14. březnu 2016 celkem patnáct členů ze čtyř evropských států zastoupený multidisciplinárními

¹⁴ IVANIČ, Peter. *Západní Slovania v ranom stredoveku: história – kultúra – hospodárstvo – náboženstvo*. Nitra 2011, s. 37-39.

¹⁵ COLLINS, Roger. *Evropa raného stredoveku 300 – 1000*. Praha 2005. BEDNÁR, Peter. *Archeologický ústav SAV v Nitře – vlastné definície pro účely EKSCM*. Nitra 2016.

¹⁶ MAREK, *Evropská kulturní stezka*, s. 2.

odborníky z různých oblastí vědy a výzkumu za účelem zajištění vědeckého přístupu k rozvoji tématu stezky a jejího kulturně-historického výkladu.

Pro zajištění jednotného vnímání Evropské kulturní stezky sv. Cyrila a Metoděje mezi různými regiony a státy a vytvoření jednotné korporátní identity, byl vytvořen Grafický manuál logotypu stezky. Tento manuál byl zpracován za účelem vytvoření jednotného vizuálního stylu. Manuál shrnuje pravidla pro práci s logotypem při tvorbě materiálů komunikační kampaně i standardních prezentačních materiálů a je důležitou součástí všech aktivit s ním souvisejících. Manuál určuje a stanovuje některá pravidla jednotného vizuálního stylu, má tedy charakter závazného předpisu. Grafický prvek znázorňuje: 1) iniciály jmen Cyrila a Metoděj (CM); 2) zjednodušenou stylizaci dvou postav; 3) obrácené písmeno C je symbolem svatozáře; 4) architektonické prvky velehradské baziliky – klenby, vitráže, zaoblená okna. Písmo Bell Centennial Std koresponduje s historií a dotváří vyvážený celek vizuálního stylu. Vybrané písmo je součástí vizuálního stylu a bude použito také pro případné další jazykové mutace. Barevnost logotypu: Zlatá — barva správného pravého středu, nejvyšších hodnot, zastupuje idealismus, velkorysost a šlechtnost, zlatá dělá cokoliv hodnotné, drahocenné; Modrá — znamená klid, důvěru, tradice, stálost přetrvávající na věky. Grafický symbol může být využíván jako součást speciálních logotypů určených k podpoře významu značky, jako je např. významné výročí. Může být také využíván jako základní součást podkladových rastrů, které jsou nadále použity ve firemním stylu organizace.¹⁷

Vize

*Cyrlometodějská stezka je funkční evropská síť sítí podporující živý cyrilometodějský odkaz – tedy křesťanské kulturní kořeny a hodnoty založené na respektování a dialogu mezi lidmi rozličných kultur a vyznání. Stezka propojuje významná místa a instituce nesoucí odkaz sv. Cyrila a Metoděje a jejich následovníků. Evropanům a dalším zájemcům nabízí po celý rok pestrou kulturně-vzdělávací nabídku a produkty kulturního a poutního turismu, které jsou koordinovány sdružením pod společnou značkou Cyrlometodějská stezka.*¹⁸

Cyrlometodějská stezka vyplňuje ve střední a východní Evropě doposud prázdné místo na poli poutních kulturních stezek. Otevření stezky povede k novým cestám poutníků z východu do střední Evropy, ale posílí i otevření jižní Evropy (Říma) novým poutníkům ze střední a východní Evropy. Cyrlometodějská stezka je příležitostí, jak slovanské země a další státy, které nesou stopy cyrilometodějské misie a tradice, více propojit tématem hledání společné kulturní identity a kořenů, a sice pomocí udržitelného kulturního cestovního ruchu. Projekt Evropské kulturní stezka sv. Cyrila a Metoděje není pouhou turistickou trasou, ale komplexní kulturní a turistickou nabídkou v prostoru střední, jižní a východní Evropy. Zde v pomyslném trojúhelníku Řím – Velehrad – Soluň (eventuálně Istanbul), bude v projektu postupně zapojeno 10 evropských zemí s potenciálem stovek historicky a kulturně významných míst a až 9 tisíc kilometrů tras.¹⁹ Stezka je zaměřena na podporu kulturního turismu a v Evropě stále populárnějšího poutního turismu. Tím se přiblíží známým evropským poutním stezkám, např. stezce Svatojakubské. Naprosto unikátní ale bude svým obsahem, kterým je jedinečný kulturně-historický odkaz sv. Cyrila a Metoděje, sjednocující řadu východních i západních národů. Vždyť oba soluňští bratři byli tvůrci slovanského písma, liturgie i práva. Cyrlometodějská stezka, tak jak je realizována, splňuje definici kulturních stezek Rady Evropy. Ambicí je ucházet se o certifikaci v programu Kulturní stezky Rady Evropy a přiřadit se k současným 32 kulturním stezkám, které

¹⁷ Q STUDIO, S.R.O. *Grafický manuál logotypu Evropská kulturní stezka sv. Cyrila a Metoděje*. Uherský Brod 2013 (nepublikováno).

¹⁸ *Evropská kulturní stezka sv. Cyrila a Metoděje – vlastní definice vize*. Zlín 2016.

¹⁹ MAREK – MOTÝL, *Produktová strategie*, s. 4.

tento status získaly. V červenci loňského roku získala Cyrilometodějská stezka statut a značku Kandidátská kulturní stezka Rady Evropy, kterou může používat při různých formách své prezentace. Spolupráce s evropskými institucemi, ale i se všemi dalšími úrovněmi veřejné správy je pro kvalitní rozvoj Cyrilometodějské kulturní stezky klíčová.

Základem fungování a rozvoje Evropské kulturní stezky sv. Cyrila a Metoděje je vybudování poutních tras Cyrilometodějské stezky. Z tohoto důvodu byla v roce 2014 zpracována Produktová strategie Evropské kulturní stezky sv. Cyrila a Metoděje definující „páteřní“ trasy Cyrilometodějské stezky, jejich popis, historické vazby a souvislosti, pasportizace strategických cílů na páteřních trasách, ale také řešení otázek managementu a marketingu v souvislosti s návrhem opatření a kroků vedoucí k úspěšnému vybudování Cyrilometodějské stezky v pomyslném trojúhelníku Soluň – Velehrad – Řím. Produktová strategie byla zpracovaná RNDr. Ivanem Markem a Jindřichem Motýlem v rámci projektu „Evropské kulturní stezky – Přenos zkušeností, sdílení řešení (CERTESS), realizovaného v letech 2012-2014, financovaného z programu Interreg IVC.

Páteřní trasa – Produkt „A“ - Velehrad – Cesty ke kořenům slovanské vzdělanosti

- Stezka jako nástroj propojování národů střední Evropy
- Cíl poutníků: Velehrad
- Zásah I. etapa: Česká republika, Slovensko, Polsko, Rakousko, Maďarsko
- Hvězdicová síť stezek, převážně využívány jako jednosměrné, pokrývající primární zdrojové trhy
- Klíčová stezka projektu z pohledu významu Velehradu v České republice, na Slovensku, dále ve vazbě na Polsko a hustou síť poutních stezek v Rakousku
- Celkem se jedná o více jak 2 316 km tras

Základem trasování v České republice jsou již popsané trasy ve směru Svatý Kopeček (Olomouc) – Svatý Hostýn – Štípa – VELEHRAD – Svatý Antoníněk – Mikulčice – Gbely (Slovensko) – Šaštín (Slovensko). Trasování zahrnuje také zapojení Prahy a dalších míst v Čechách včetně propojení Prahy do Říma přes německá a rakouská města a Miláno. Na Slovensku trasování využívá již vyznačené Cyrilo-Methodské cesty pútnika na Velehrad z Nitra a z Terchové. Návrh severní trasy pokračuje až z Levoče, jižní část propojuje poutní místo Šaštín s Rakouskem a Maďarskem. Polské trasy spojují s Velehradem staré cesty z Krakova, dále z nejvýznamnějšího polského poutního místa Čenstochová, ale také plánované trasy směrem z Opole a Vratislavy.²⁰

Páteřní trasa – Produkt „B“ – Velehrad - Benátky – Řím: Cesty pokory a poučení

- Stezka jako nástroj propojování národů střední a jižní Evropy
- Cíl poutníků: Řím (Velehrad)
- Zásah I. etapa: Itálie, Slovinsko
- Klíčová poutní stezka ve spojení sever – jih, sever – Řím
- Téma „Pěšky z vašich dveří, po stopách sv. Cyrila a Metoděje až Říma“ bude pro národy střední a východní Evropy velmi silné a motivační
- Celkem se jedná o více jak 2417 km tras

Páteřní jižní stezka sv. Cyrila a Metoděje z Velehradu do Říma nebo obráceně má celkem 3 varianty. Sledují staré, většinou, římské poutní, obchodní nebo vojenské cesty. Nejvýhodnější trasa mezi

²⁰ MAREK, *Evropská kulturní stezka*, s. 10.

Římem, resp. Benátkami a Velehradem obecně sleduje starou obchodní cestu zvanou Jantarová stezka a prochází kromě Česka, také Slovenskem, Rakouskem, Maďarskem, Slovinskem a Itálií. Centrální trasa, která z větší části sleduje starou migrační cestu Slovanů zvanou Via Slavorum, směřuje z Česka přes Rakousko a zdejší největší poutní centrum Mariazell do Itálie. Západní varianta trasy Velehrad (Praha) – Řím je vedena po cyrilometodějských stopách přes Německo (Rakousko) a po trase Via Claudia Augusta projede přes Alpy do Itálie.²¹

Páteřní trasa – Produkt „C“ – Velehrad - Soluň: Cesty objevování a poznávání

- Stezka jako nástroj propojování národů střední a východní Evropy
- Cíl poutníků: Velehrad, Soluň, Konstantinopol
- Zásah I. etapa: Řecko, Makedonie (FYROM), Srbsko
- Klíčová poutní stezka ve spojení sever – jihovýchod a to ve směru Řecko ale také v budoucnu do Turecka, Bulharska a Rumunska
- Stezka bude hrát významnou roli jak v symbolice sv. Cyrila a Metoděje, tak především jako výzva, poznávání a objevování
 - a) středoevropské kultury ze strany východních zemí,
 - b) východních zemí ze strany ostatních evropských zemí.
- Celkem se jedná o více jak 3574 km tras

Stezka vychází z Istanbulu (Tur.) a sleduje dvě možné trasy, kterými mohli oba bratři nejpravděpodobněji putovat na Velkou Moravu. První varianta sleduje starou římskou cestu Via Egnatia z Istanbulu přes Soluň (Řec.) a dále přes pohoří Candaviae, kolem jezera Ochrid (Mak.) do Durrës (dnešní Albánie) na pobřeží Jadranu. Odtud lodí do Aquillei (It.) nebo Benátek (It.), kde pravděpodobně pokračovali po trase Jantarové stezky až na Moravu. Druhá varianta, vnitrozemská, využívá především staré římské cesty Via Militaris vedoucí z Istanbulu přes Sofii (Bul.) a Bělehrad (Srb.) k Jaderskému moři. Po dosažení Bělehradu a Sirmia, dnes Sremska Mitrovica, Srbsko (Metoděj byl jmenován titulárním biskupem srjemským) je stezka trasována ve dvou variantách. První varianta napojuje Sirmium na východní maďarskou větev ve směru na Budapešť a druhá varianta míří do Blatnohradu (dnešní Zalavár, Maďarsko), kde Cyril a zvláště pak Metoděj nějaký čas pobývali.²²

V současné době existují dvě poutní trasy Cyrilometodějské stezky ve východní části České republiky, na které se budou napojovat další trasy vedoucí na Velehrad. Poutní trasa Cyrilometodějské stezky Svatý Kopeček – Svatý Hostýn – Velehrad měřící 112 km propojuje významná poutní místa Svatý Kopeček u Olomouce, Svatý Hostýn, Zlín-Štípa a Velehrad. Vznikla z iniciativy Matice svatohostýnské, Matice velehradské a Matice svatokopecké, které v roce 2008 vybudovaly úsek Svatý Hostýn – Velehrad, respektive v roce 2010 úsek Svatý Kopeček – Svatý Hostýn. trasa vede převážně po značených cyklotrasách a turistických trasách Klubu českých turistů. Několik kilometrů trasa lemuje řeku Moravu, respektive technickou památku tzv. "Baťův kanál". Trasa je rovněž označována jako Moravská Compostela každoročně využívaná poutníky putujícími ve dnech 30. června – 4. července na Velehrad, kde probíhají Cyrilometodějské oslavy v rámci Dnů lidí dobré vůle.

²¹ MAREK, *Evropská kulturní stezka*, s. 12.

²² MAREK – MOTÝL, *Produktová strategie*, s. 14.

Vedle Poutní trasy Cyrilometodějské stezky Svatý Kopeček – Svatý Hostýn – Velehrad byla Zlínským kraje vytrasována v rámci realizace mikroprojektu „Evropská kulturní stezka sv. Cyrila a Metoděje, prodloužení trasy“ také Poutní trasa Cyrilometodějské stezky Šaštín-Stráže – Mikulčice – Svatý Antoníněk – Velehrad s přesahem na Slovensko, měřící 109 km. Základem byla již vybudovaná Cyrilometodějská cesta ze Sv. Antonínka na Velehrad Maticí velehradskou a svatoantonínskou, které se v roce 2012 rozhodly navázat na dosud zbudované poutní trasy Velehrad – Sv. Hostýn – Sv. Kopeček a vytvořily větev, která spojuje Velehrad s dalším, velmi malebným poutním místem Sv. Antonínkem. Nově vytrasovaná poutní trasa propojuje tři kraje (Trnavský samosprávný kraj, Jihomoravský kraj a Zlínský kraj) a prochází poutními místy: Šaštín-Stráže, Svatý Antoníněk Velehrad, a významnými hradišti z období Velké Moravy: Kopčany, Mikulčice-Valy, Uherské Hradiště a Staré Město. Trasa by měla do budoucna propojovat dvě sousední velkomoravské cíle na Slovensku a na Moravě – Kopčany a Mikulčice-Valy, kde by měl být postaven most přes řeku Moravu. Jelikož se v současné době most přes řeku nenachází, je trasa rozdělena na dvě větve – slovenskou a moravskou větev, které se opět scházejí v obci Petrov. Na Slovensku trasa vede převážně po cyklotrasách, na Moravském území trasa lemují cyklotrasy a značené trasy Klubu českých turistů. Trasa kopíruje v jejím finálním úseku poutní cestu růžence s dvaceti kamennými zastaveními, která spojuje velkomoravský Veligrad (Staré Město u Uherského Hradiště) s Velehradem, který se stal v průběhu dějin nositelem cyrilometodějské tradice. Trasa prochází tradičními místy spojenými s vinařstvím a folklórem, kde se každoročně pořádá řada folklórních akcí.

Cyrlometodějská poutní stezka má povahu pěší turistické trasy. K směrovému vyznačení trasy budou použity prvky směrového značení pěších turistických tras Klubu českých turistů (KČT) dle Závazné metodiky značení KČT (2013). Trasa bude vyznačena obousměrně. Pro identifikaci trasy na směrovkách nového způsobu značení bude použito logo Cyrilometodějské stezky. Značka je v bílé barvě umístěna do modrého podkladového čtverce (CMYK 100-72-0-38; RGB 0-59-121; Pantone 281C).

K oběma poutním trasám vydal Zlínský kraj poutního průvodce na základě realizovaného mikroprojektu „Poutní stezka sv. Cyrila a Metoděje, průvodce a web“. Průvodce popisuje poutní stezku sv. Cyrila a Metoděje v celkové délce 234 km, zahrnuje obě trasy Svatý Kopeček – Velehrad a Šaštín – Velehrad v souladu s principem putování do poutního místa Velehrad. Obě trasy jsou rozděleny na etapy, které je poutník schopen ujit během jednoho dne (celkem 11 etap). Každá etapa poutní stezky je vyznačena v samostatné mapě, ve které je označen výchozí a koncový bod etapy. Mapa obsahuje piktogramy turistických a kulturních cílů, turistické infrastruktury, uvádí informační panely stávající, které byly instalovány Maticemi, i panely plánované, k nimž jsou připraveny projektové dokumentace. Lze se také dočíst schéma převýšení, délka etapy, průměrný čas chůze, obtížnost, rozdíl převýšení, charakteristika terénu. Dále průvodce popisuje trasy každé etapy, poskytuje informace o kulturních, duchovních, přírodních či technických památkách, informace o významných osobnostech, které mají vazbu na daný region, informace o umístění jednotlivých informačních panelů (zastaveních) a texty jsou doplněny o ilustrační fotografie.²³

D. Závěr

Kulturní stezky Rady Evropy představují kulturní spolupráci po celé Evropě podél cest a mezi místy, které ilustrují bohatou různorodost naší společné kultury a dědictví. Kulturní stezky jsou

²³ *Poutní stezka sv. Cyrila a Metoděje. Svatý Kopeček – Velehrad*. Zlín 2014. *Poutní stezka sv. Cyrila a Metoděje. Šaštín – Velehrad*. Zlín 2014.

cenným nástrojem pro mezikulturní dialog na místní úrovni a přispívají k sociální soudržnosti prostřednictvím rozvoje inspirativních témat a participačních aktivit. Zároveň představují ideální způsob pro Radu Evropy, jak prosazovat hodnoty demokracie a lidských práv, včetně přístupu ke kultuře pro všechny. Být Kulturní stezkou Rady Evropy znamená naplňovat kritéria definovaná v rozhodnutí CM/RES(2013)67 upravující pravidla pro poskytování certifikace Kulturní stezka Rady Evropy. První stezkou, které byl udělen takový status, byla Svatojakubská cesta (francouzská trasa) do Santiaga de Compostela ve Španělsku již v roce 1987. V současnosti má status Kulturní stezka Rady Evropy 32 stezek. Z poutních stezek je to např. Via Francigena mezi Římem a anglickým Canterbury a stezka Sv. Olava ve Skandinávii. Ambicí získat certifikát Kulturní stezka Rady Evropy má i Evropská kulturní stezka sv. Cyrila a Metoděje, která společným tématem evropského dědictví chce propojit velkou část zemí střední, východní a jižní Evropy, tedy území, která byla a dodnes jsou výrazně ovlivněna cyrilometodějskou misí v 9. století našeho letopočtu. Základem fungování a rozvoje Evropské kulturní stezky sv. Cyrila a Metoděje je vybudování poutních tras Cyrilometodějské stezky, které postupně na území ČR a SR vznikají včetně tištěných poutních průvodců.

SUMMARY: THE ROUTE OF CYRIL AND METHODIUS AS AN OPPORTUNITY FOR THE USE AND INTERPRETATION OF THE COMMON EUROPEAN CULTURAL HERITAGE. Cultural Routes of Council of Europe promotes a cultural co-operation throughout Europe along routes and between places which illustrate the rich diversity of our shared culture and heritage. The routes are a valuable tool for intercultural dialogue at grass-roots level and contribute to social cohesion through the development of inspiring themes and participatory activities. At the same time they are an ideal way for the Council of Europe to put into action the values it promotes of democracy and human rights, including access to culture for all. To become a Cultural Route of the Council of Europe means to follow criteria defined in Resolution CM/Res(2013)67 revising the rules for the award of the "Cultural Route of the Council of Europe" certification. The first route, which granted that status was the Way of St. James (French route) to Santiago de Compostela in Spain as early as 1987. Currently, there are 32 routes, which can boast with the status Cultural Route of the Council of Europe. From the pilgrimage routes it is for example Via Francigena between Rome and Canterbury in England and The Way of Saint Olav in Scandinavia. The ambition to receive a certificate Cultural Route of the Council of Europe has also European Cultural Route of Saints Cyril and Methodius, which seeks to use the common theme of Europe's heritage to interconnect countries of Central, Eastern, and Southern Europe, an area that was greatly influenced by the mission of Cyril and Methodius in the 9th century AD. The basis for functioning and development of the European cultural routes St. Cyril and Methodius is to build pilgrimage trails of Cyril and Methodius' Route that are gradually built in the Czech Republic and Slovakia including printed guides.

Ing. Martin Peterka
European Cultural Route of Saints Cyril and Methodius, I.A.L.E,
J. A. Bati 5520
76001 Zlín
Czech Republic
martin.peterka@cyril-methodius.eu